

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Економічний факультет

Кафедра банківського і страхового бізнесу

Кваліфікаційна робота магістра

на тему:

“ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ НА РИНКУ КАПІТАЛУ УКРАЇНИ”

Виконав:

студент 2 курсу, групи ЕкбМ-21с
освітньої програми “Банківський
бізнес і фінансові технології”
Денисенко Остап Володимирович

Керівник:

Скоморович Ірина Георгіївна
доктор економічних наук, професор

Рецензент:

Львів – 2023

АНОТАЦІЯ

Денисенко О.В. Діяльність банків на ринку капіталу України. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за освітньою програмою «Банківський бізнес і фінансові технології». – Львівський національний університет імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України. – Львів, 2023.

Розкрито сутність поняття «банківська діяльність на ринку капіталу». Проаналізовано емісійну діяльність банків, здійснено прогноз щодо інвестиційної діяльності банків. Досліджено діяльність банків на ринку капіталу, як посередників. Запропоновано шляхи удосконалення державного регулювання на ринку капіталу. Здійснено дослідження закордонного досвіду активізації банківської діяльності на ринку капіталу.

Ключові слова: банк, ринок капіталу, емісійна діяльність, інвестиційна діяльність, посередницька діяльність, вдосконалення державного регулювання.

ANNOTATION

Denysenko O.V. Activity of banks on the capital market of Ukraine. – Manuscript.

A Qualification Paper Aimed at Obtaining an Educational Degree of «Master», Educational Program «Bank Business and Financial Technologies». – Ivan Franko National University of Lviv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Lviv, 2023.

The essence of the concept of «banking on the capital market» has been revealed. The emission activity of banks was analyzed, a forecast was made regarding the investment activity of banks. The activity of banks in the capital market as intermediaries has been studied. Ways to improve state regulation on the capital market are proposed. A study of the foreign experience of the activation of banking activity on the capital market was carried out.

Key words: bank, capital market, emission activity of the bank, investment activity of the bank, mediation activity of the bank, improvement of state regulation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ КАПІТАЛУ	8
1.1. Сутність банківської діяльності на ринку капіталу та методи її аналізу.....	8
1.2. Різновиди діяльності банків на ринку капіталу	13
1.3. Нормативно-правове забезпечення банківської діяльності на ринку капіталу.....	19
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ	23
2.1. Емісійна діяльність банків на ринку капіталу	23
2.2. Інвестиційна діяльність банків на ринку капіталу.....	26
2.3. Посередницька діяльність на ринку капіталу	36
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ КАПІТАЛУ	41
3.1. Удосконалення державного регулювання банківської діяльності на ринках капіталу	41
3.2. Стимулювання інноваційної діяльності банків на ринку капіталів..	44
3.3. Вивчення ризиків, пов'язаних з банківською діяльністю на ринку капіталу.....	47
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

В умовах ринкової економіки банківська діяльність на рику капіталу є невід'ємною частиною економічного життя країни, а також займає важливе місце серед фінансових операцій банків. Банки готові брати на себе ризики для того, щоб здійснювати інвестиційну діяльність на рику капіталу. Саме тому розуміння банківської діяльності на ринку капіталу, її ризики, види, принципи та методи, були й залишаються важливими завданнями для повноцінного розуміння функціонування банків.

Проблеми діяльності банків на ринку капіталу досліджували такі вітчизняні вчені, як Жукова А.М., Заверуха І. Б., Іоффе А.Ю., Кротюк В.Л., Латковська Т.А., Маслова С.О., Опалова О.А. та інші, праці яких використано у даній роботі. Для написання магістерської роботи використано також чинну нормативно-правову базу України, аналітичні та статистичні дані Національного банку України, дані банківської звітності, інформаційні ресурси всесвітньої мережі Інтернет.

Попри важливість банківської діяльності на ринку капіталу, тема магістерської роботи недостатньо розкрита в економічній науці. Це стосується самого терміну «банківська діяльність на ринку капіталу», визначення його особливостей, класифікації діяльності на ринку капіталу та іншого. Тому виникла об'єктивна потреба у подальшому вивченні порушеної в роботі проблематики для формування наукових пропозицій щодо її вирішення.

Метою магістерської роботи є визначення основ банківської діяльності на ринку капіталу та розробка рекомендацій щодо її удосконалення в Україні.

Поставлена мета обумовила необхідність вирішення таких головних завдань:

- розкрити сутність поняття «банківська діяльність», «ринок капіталу», та «банківська діяльність на ринку капіталу»;
- описати банківську діяльність на ринку капіталу, її класифікацію, нормативно-правову базу;

- проаналізувати емісійну діяльність банків, їхній портфель цінних паперів та діяльність у якості посередників на ринку цінних паперів;
- здійснити прогноз щодо портфеля цінних паперів банків;
- сформулювати шляхи вдосконалення державного регулювання банківської діяльності на ринку капіталу;
- дослідити інноваційні інструменти, які банки мають використовувати для оптимізації власної діяльності на ринку капіталу;
- проаналізувати ризики, з якими стикаються банки, які впроваджують діяльність на ринку капіталу.

Об'єктом дослідження є діяльність банків на ринку капіталу, механізми її функціонування та шляхи покращення.

Предметом дослідження є особливості банківської діяльності на ринку капіталу в Україні.

У роботі використано сукупність різних методів наукового пізнання. Історичний метод використовується для дослідження того, як у минулому здійснювалась діяльність на ринку капіталу. Метод моделювання застосовується у процесі прогнозування портфеля цінних паперів банків. Обґрунтування категоріального апарату та висновків здійснено за допомогою методів наукового абстрагування. Для підведення окремих підсумків використано метод порівняння. Графічний і табличний методи застосовано при побудові рисунків і таблиць. Метод дедукції та індукції використовується для дослідження особливостей банківської діяльності на території України та напрямків розвитку банківської діяльності на ринку капіталів. Емпіричний метод використовується для вивчення напрямків розвитку банківської діяльності на ринку капіталу: стимулювання інноваційної діяльності, вивчення ризиків для банків та удосконалення державного регулювання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

- запропоновано власне визначення поняття «банківська діяльність» - це дії банків, які спрямовані на залучення та розміщення на власних умовах та на власний ризик грошових коштів фізичних та юридичних осіб з метою

реалізувати свої статутні функції посередника та заробітку; «ринок капіталу» - це одна зі складових фінансового ринку, учасники якого здійснюють емісійну, інвестиційну та посередницьку діяльність з фінансовими інструментами; «банківська діяльність на ринку капіталу» - це дії банків на ринку капіталу, які спрямовані на залучення грошових коштів фізичних та юридичних осіб, шляхом здійснення емісійної, інвестиційної та посередницької діяльності, з метою отримання прибутку;

- здійснено прогноз на п'ятирічний термін показників портфеля цінних паперів банків за допомогою методів середнього абсолютного приросту та темпу зростання. Прогноз здійснено з метою простежити вплив першого року повномасштабного вторгнення;

- надано пропозиції щодо удосконалення діяльності державного регулювання банківської діяльності на ринку капіталу. Завдяки рекомендаціям існує можливість вдосконалити діяльність державних регуляторів на ринку капіталу, що позитивно вплине на діяльність банків та функціонування ринку капіталу загалом.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. У першому розділі подано сутність та принципи банківської діяльності на ринку капіталу, визначено складові ринку капіталу, розглянуто учасників ринку капіталу та його функції, а також розкрито нормативно-правове регулювання банківської діяльності на ринку капіталу.

У другому розділі описується емісійна діяльність на ринку капіталу, види цінних паперів, емісію яких здійснюють банки. Розглянуто інвестиційну діяльність банків на ринку капіталу, їхній портфель цінних паперів та інвестиції в ОВДП, також досліджено посередницьку діяльність банків на ринку капіталу.

У третьому розділі запропоновано шляхи вдосконалення державного регулювання банківської діяльності на ринках капіталу. Вивчено інноваційні методи, які банки можуть застосувати на ринку капіталу. Здійснено аналіз ризиків, з якими стикаються банки, які впроваджують свою діяльність на ринку капіталу.

Загальний обсяг магістерської роботи становить 56 сторінок, з яких основний зміст викладено на 44 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 4 рисунка, 5 формул. Список використаних джерел налічує 41 найменування на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ КАПІТАЛУ

1.1. Сутність банківської діяльності на ринку капіталу та методи її аналізу

Банківська діяльність є важливою частиною фінансового життя будь-якої цивілізованої та розвиненої держави. Тому важливо чітко розуміти та сформулювати поняття «банківська діяльність», усвідомлювати, що за ним стоїть та що вона собою являє.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» трактує поняття наступним чином: «банківська діяльність – залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб» [1].

Існують також інтерпретації різних дослідників, таких, як Латковська Т.А., котра вважає, що банківська діяльність виступає предметом фінансово-правового регулювання та цивільно-правових норм [2, с. 339]. На думку Жукова А.М., Іоффе А.Ю. та Кротюк В.Л, банківська діяльність — визначене законодавчими актами України право банків та кредитних установ реалізувати статутні функції та повноваження, здійснювати банківські операції в інтересах юридичних та фізичних осіб, надавати їм на підставі отриманих ліцензій банківські послуги, а також здійснювати в межах наданої компетенції іншу дозволена діяльність від свого імені та за власний рахунок [3, с. 53]. Заверуха І. Б. розглядає банківську діяльність як широкий спектр відносин, що передбачають і визначають фінансово-економічну спроможність і потенціал держави [4, с. 21].

Враховуючи усе вищенаведене, можемо констатувати, що на нашу думку, банківська діяльність - це дії банків, які спрямовані на залучення та розміщення на власних умовах та на власний ризик грошових коштів фізичних та

юридичних осіб з метою реалізувати свої статутні функції посередництва та заробітку.

Отже, банківська діяльність включає у себе наступні операції [1]:

1. Залучення грошових коштів;
2. Розміщення коштів;
3. Відкриття та ведення банківських рахунків юридичних осіб.

У статті 47-й Закону України «Про банки і банківську діяльність» зазначено, що надавати ці три вище названі послуги можуть тільки банки, але дозволяється здійснювання цих операцій через комерційних агентів. Для того, щоб це зробити, банк повинен подати відомості про такого комерційного агента до НБУ, який веде реєстр комерційних агентів.

Окрім цього, банки можуть надавати наступні фінансові послуги [5]:

1. торгівля валютними цінностями;
2. фінансовий лізинг;
3. надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту;
4. надання гарантій;
5. фінансові платіжні послуги;
6. факторинг.

У Законі «Про банки і банківську діяльність» також зазначено, що окрім фінансових послуг, до сфери банківської діяльності відносять також і наступні операції [1]:

1. Інвестування;
2. Випуск власних цінних паперів;
3. Зберігання цінностей або надання в майновий найм індивідуального банківського сейфу;
4. Інкасація коштів та перевезення валютних цінностей;
5. Надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських та інших послуг;
6. Надання послуг адміністратора за випуском облігацій відповідно до

Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки».

Другим важливим поняттям у цій роботі є «ринок капіталу». Закон та теоретична література по-різному трактують ринок капіталу. На думку Іванова В.В. ринок капіталу є частиною фінансового ринку, де формується попит та пропозиція на середньо- та довгостроковий позиковий капітал [6]. Буднік М.М. та Сабіна Н.В. описують ринок капіталу як ринок, на якому обертаються довгострокові зобов'язання, випущені урядом, а також акції і облігації корпорацій [7]. Маслова С.О. та Опалова О.А. бачать ринок капіталу, як частину фінансового ринку, де формуються попит і пропозиція на середньо- і довгостроковий позиковий капітал, де об'єктом угоди є наданий у позику грошовий капітал і де формується попит та пропозиція на нього [8]. Дука А.П. вважає, що ринок капіталу є сукупністю середньо- та довгострокових операцій, які обслуговують рух основних засобів [9].

Однак Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» розділяє ринок капіталу на наступні складові (рис.1.1):

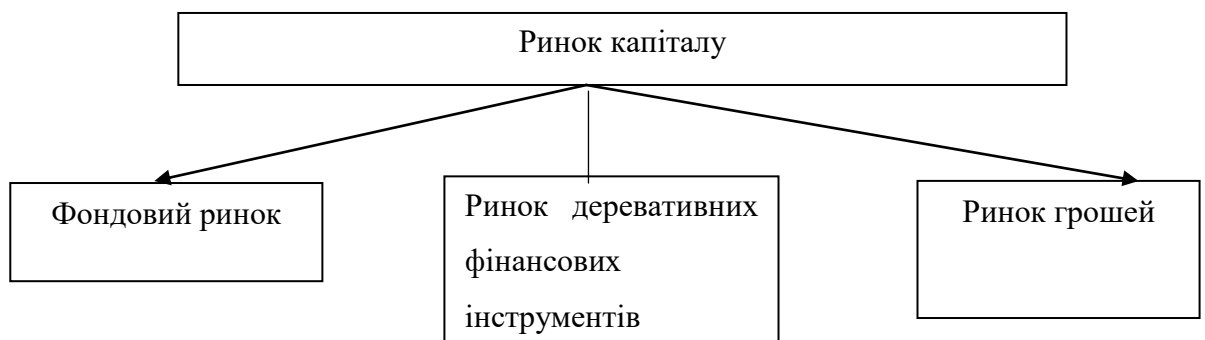

Рис. 1.1. Складові ринку капіталу [10]

Оскільки ми базуємо цю роботу на основі законодавства, на нашу думку, ринок капіталу – це одна зі складових фінансового ринку, учасники якого здійснюють емісійну, інвестиційну та посередницьку діяльність з фінансовими інструментами.

З урахуванням усіх вище наведених фактів, вважаємо, що банківська діяльність на ринку капіталу - це дії банків на ринку капіталу, які спрямовані на

залучення та розміщення грошових коштів фізичних та юридичних осіб, шляхом здійснення емісійної, інвестиційної та посередницької діяльності, з метою отримання прибутку.

Для того, щоб проаналізувати банківську діяльність на ринку капіталів необхідно застосувати набір методів. Для цього найкраще застосувати наступний перелік методів:

1. Історичний метод
2. Метод порівняння
3. Метод наукової абстракції
4. Метод дедукції та індукції
5. Метод табличний та графічний
6. Емпіричний метод

Історичний метод – це метод, який базується на дослідженні витоків та хронології розвитку певного об'єкту. Завдяки цьому методу можна проаналізувати ситуації та зробити висновки, які можуть допомогти при вирішенні певної проблеми або аналізі явища.

Даний метод доцільно застосовувати, коли буде виникати потреба для того, щоб порівняти події під час розвитку ринку капіталів в Україні та еволюції банківської діяльності та ринків капіталу. Цей метод використовуватиметься у третьому розділі при вивченні методів боротьби з ризиками діяльності на ринку капіталу.

Метод порівняння – метод, який займається порівнянням явищ, процесів та показників, який полягає у пошуку спільного та відмінного для того, щоб встановити ступень подібності об'єктів.

Як і історичний метод, цей метод аналогічно буде застосовуватися часто у цій роботі для того, щоб знайти подібності та відмінності у розвитку банківської діяльності на ринках капіталу в Україні. Даний метод буде використовуватись у другому розділі, при аналізі діяльності банків на ринку капіталу України.

Метод наукової абстракції – це метод, суть якого полягає у тому, щоб виявити та описати найважливіші риси та явища функціонування економічного об'єкта, абстрагувавшись від другорядних показників, які не мають ніякого значення для дослідника у даний момент часу. Цей метод будемо використовувати в усій роботі, оскільки будемо відокремлювати діяльність банків на ринку капіталу, від інших видів діяльності банків.

Як попередніх два метода, цей буде використовуватись під час усієї роботи, оскільки метод абстракції необхідний для того, щоб дослідити проблематику даної дипломної роботи. Цей метод часто використовується науковцями для того, щоб дати спрощений опис дійсності.

Метод дедукції та індукції – цих два поняття є взаємопов'язаними, що перетворює їх синтез в один метод. Індукція – це процес, під час якого відбувається рух від окремих фактів до узагальнюючого висновку, а дедукція – це рух від загального положення до конкретних висновків.

Цей метод буде використовуватись під час дослідження особливостей банківської діяльності на території України та напрямків розвитку банківської діяльності на ринку капіталів. Метод дедукції та індукції будемо використовувати у третьому розділі, у якому буде запропоновано шляхи удосконалення державного регулювання банківської діяльності на ринку капіталу, проаналізовано стимулювання інноваційної діяльності банків та вивчено шляхи застосування закордонного досвіду активізації діяльності банків на ринку капіталу.

Метод табличний та графічний – сутність методу полягає у наочній систематизації та упорядкуванні текстової та цифрової інформації, котру отримали під час дослідження та формування вибірки даних. Результатом цього методу стає створення таблиць та графіків, які допомагають краще зрозуміти зібрані дані.

Даний метод може застосовуватись під час дослідження відомостей про еволюцію ринку капіталу та банківської діяльності, діяльність державних банків на ринку капіталів, діяльності банків з іноземним капіталом, ринку

капіталу та банківської діяльності загалом. Цей метод буде використано у другому розділі, у якому будемо досліджувати емісійна, інвестиційна та посередницька діяльність банків.

Емпіричний метод – це метод, суть якого полягає у спостереженні явища та узагальненні, класифікації та описі результатів дослідження та впровадження у практичну діяльність.

Цей метод буде застосовано під час вивчення напрямків розвитку банківської діяльності на ринку капіталу: стимулювання інноваційної діяльності, вивчення ризиків та удосконалення державного регулювання. Окрім цього, даний метод буде застосовано у другому розділі, де буде дослідження особливості діяльності банків на ринку капіталу.

Отже, банківська діяльність є комплексним поняттям, яке включає у себе різні правовідносини, але за мету має успішне функціонування банку, а ринок капіталу є важливою складовою фінансового ринку, де відбувається торгівля фінансовими засобами.

1.2. Різновиди діяльності банків на ринку капіталу

Ринок капіталу – це одна зі складових фінансового ринку, відповідно варто звернути увагу на фінансові інструменти, якими послуговуються учасники ринку капіталу. Згідно Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» фінансовими інструментами вважають [10]:

1. цінні папери, у тому числі цінні папери інститутів спільного інвестування;
2. інструменти грошового ринку;
3. опціони, ф'ючерси, свопи, контракти на майбутню відсоткову ставку та будь-які інші деривативні контракти.
4. деривативні фінансові інструменти, що передбачають передачу кредитного ризику, зокрема кредитні ноти та кредитні дефолтні свопи;
5. фінансові контракти на різницю цін;

б. деривативні контракти, що стосуються активів, прав, зобов'язань, індексів, курсів.

До фінансових інструментів не відносять [10]: контракти щодо оптових енергетичних продуктів; товарні спот-контракти незалежно від місця торгівлі; товарні форвардні контракти щодо оптових енергетичних продуктів з фізичною поставкою;

Варто зазначити, що об'єктом торгових відносин на ринку капіталу є фінансові ресурси, які перебувають у власності учасників ринку (держави, домогосподарств, суб'єктів господарювання), таким об'єктом є гроші. На ринку капіталу гроші трансформуються у капітал, оскільки вони стали об'єктом угоди, їх початкова функція купівельного чи платіжного засобу зазнала зміни. Таке перетворення сприяє національному прибутку, оскільки такі гроші вже можуть неодноразово функціонувати, як капітал, що призводить до підвищення маси національного прибутку. Окрім того, ринок капіталу дозволяє наростити виробництво та збільшити товарообіг.

Головна роль ринку капіталу полягає у тому, щоб об'єднувати кошти й таким чином мати вплив на концентрацію та централізацію виробництва й капіталу.

Основними учасниками ринку капіталу є (рис.1.2):

Рис.1.2. Учасники ринку капіталу

Банківські установи можуть бути емітентами на фондовому ринку, ринку деривативних фінансових інструментів та грошовому ринку [10].

Окремим важливим пунктом є інструменти, якими користуються банки на ринку капіталу. У Законі України «Про ринки капіталу та організовані

товарні ринки» зазначено, що банківські ощадні сертифікати та депозитні сертифікати є інструментами грошового ринку, які характеризуються наступним чином:

1. Мають вартість, яку можуть визначити у будь-який момент;
2. Не є деривативними фінансовими інструментами;
3. Мають період до погашення в момент емісії (видачі) 397 днів або менше.

У Законі України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» зазначено, що ощадний сертифікат банку - це цінний неемісійний папір, що видається на певний строк, підтверджує суму вкладу і права вкладника на отримання суму вкладу після проходження встановленого строку. Ощадні сертифікати бувають тільки ордерними та у паперовій формі. Необхідним реквізитом ощадного сертифікату є [10]:

1. найменування виду цінного папера;
2. найменування і місцезнаходження банку, що видав сертифікат;
3. серія і номер сертифіката;
4. дата видачі;
5. сума вкладу;
6. валюта вкладу;
7. процентна ставка;
8. строк отримання вкладу;
9. підпис керівника банку або іншої уповноваженої особи, скріплений печаткою банку.

Депозитний сертифікат є емісійним іменним цінним папером, який підтверджує суму вимоги до банку. Сертифікат може бути відсотковим або дисконтним. Депозитний сертифікат буває лише в електронній формі.

Депозитні сертифікати можуть бути відсотковим, таким за який передбачається виплата відсоткового доходу його власнику, або дисконтним, за який власник отримує дохід, який становить різницю між ціною придбання та номінальною вартістю.

Погашення депозитних сертифікатів шляхом повернення номінальної вартості депозитного сертифіката його власнику та виплата відсоткового доходу здійснюються через депозитарну систему України.

Банки мають право проводити операції купівлі-продажу депозитних сертифікатів, операції репо з переходом прав власності на депозитні сертифікати на міжбанківському кредитному ринку, також використовувати їх як забезпечення виконання зобов'язань на міжбанківському кредитному ринку та за кредитами Національного банку.

Банки вважаються кваліфікованими інвесторами, тобто таким інвестором, який володіє вміннями, досвідом та знаннями в галузі ринків капіталу, які дозволяють приймати самостійні рішення [10].

Роль банків на грошовому ринку полягає у забезпеченні суб'єктів економічної діяльності грошовим ресурсом, який необхідний для розвитку національної економіки. Свою роль банки виконують шляхом надання грошових кредитів та прямих інвестицій (купівля паїв або акцій, облігацій, інших цінних паперів).

Діяльність банків ґрунтується на чітких принципах [11, с. 21; 2]:

1. Праці з чітко наявними ресурсами;
2. Економічної самостійності;
3. Діяльності відповідно до критеріїв прибутковості;
4. Переважання фінансових ресурсів над іншими способами фінансового забезпечення;
5. Підвищені вимоги до надійності;
6. Ризику та ліквідності.

Основні види діяльності банківських установ можна поділити на пасивні та активні операції. До пасивних операцій відносять залучення коштів на депозитні рахунки та залучення недепозитних коштів (позики центрального банку, випуск банківських облігацій та інших зобов'язань). До активних операцій банків відносять кредитування, надання інфраструктурних послуг та банківські інвестиції. У відповідності із Закону України «Про ринки капіталу та

організовані товарні ринки», банки можуть здійснювати таку діяльність на ринку капіталу, як торгівля фінансовими інструментами, емісію цінних паперів, інвестиційну, депозитарну, з управління активами інституційних інвесторів [10].

Окрім того, що банк може формувати власний портфель цінних паперів, він може здійснювати наступну діяльність [1]:

1. Випуск власних цінних паперів;
2. Зберігання цінностей;
3. Надавати послуги адміністратора за випуском облігацій;
4. Інкасації коштів та перевезення валютних цінностей;
5. надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських та інших фінансових послуг;
6. Інвестиційну.

Функції ринку капіталу можна розділити на загальні та спеціальні, які характеризують окремий сегмент ринку (рис.1.3).

Рис.1.3. Функції ринку капіталу [11, с. 16]

На ринку капіталу існують аналітично-інформаційні послуги, які допомагають створити необхідну атмосферу для сталого та ефективного

функціонування ринку. До аналітично-інформаційних послуг можна зачислити інформаційні послуги, фінансовий консалтинг, аудиторські перевірки та фінансову аналітику.

Аналітично-інформаційні послуги можна поділити на чотири види (рис.1.4).

Рис.1.4. Інфраструктурні об'єкти ринку капіталу [11, с. 18]

Важливість аналітично-інформаційних послуг полягає у тому, що банківські установи перебувають у симбіозі із всією економікою. Саме тому важливо підготовлювати різного роду сценарії задля того, щоб пом'якшити наслідки криз, як для банків, так і для економіки. Події останнього десятиліття (окупація Криму, початок війни на сході України, епідемія Covid-19, початок повномасштабної війни) тільки підтверджують необхідність та ефективність такого підходу.

Одну з провідних ролей на ринку капіталу відіграє регулятивна підсистема, яка складається з ринкових (інституту приватної власності, вільного підприємництва, конкуренції тощо), державних (НАЗК, Мінфін, НКЦПФР, НБУ, АМКУ) та суспільних (Громадські ради при державних регуляторах, недержавні громадські організації) регуляторів. До суб'єктів організаційно-технічної підсистеми зараховуємо фондові біржі, банківські і небанківські кредитні організації, гарантійні фонди, андеррайтерів.

Важливу роль на ринку капіталу відіграють банки, як приватні фінансово-кредитні інститути. Окрім, них помітне місце займають небанківські фінансово-кредитні установи. Загалом, банківські і небанківські фінансово-кредитні установи є інституційними інвесторами та юридичними особами, які

здійснюють діяльність на ринку капіталу. Банки та небанківські фінансово-кредитні установи займаються інвестуванням за рахунок власних, позичених та залучених фінансових засобів. Зазвичай так свою діяльність організують банки, інвестиційні та страхові компанії. Окрім цього, інвестування відбувається за рахунок запозичення коштів від зовнішніх інвесторів. Так свою роботу організують інвестиційні та пенсійні фонди. Кошти від інвесторів акумулюються за рахунок випуску власних боргових зобов'язань або на довірчій основі, пізніше ці кошти вкладають у фінансові та матеріальні активи.

Складовою частиною ринку капіталу є фондові біржі, на яких циркулює позиковий та акціонерний капітал. Фондова біржа – це ринок, на якому власники різних цінних паперів укладають угоди купівлі-продажу через посередників. Крім цього, можна зустріти характеристику ринку капіталу, як дворівневого [11, с. 19]. Перший рівень утворює організаційне середовище, яке забезпечує укладання і виконання операцій згідно із розмежуванням функцій та спеціалізацією діяльності. Другий рівень утворює допоміжна підсистема, на якій здійснюється обслуговування системо утворюючих елементів інфраструктури ринку капіталу.

Банки своєю активною діяльністю на ринку капіталу формують його вигляд та надають можливість функціонувати.

Таким чином, діяльність банків на ринку капіталу складається з різних аспектів та норм, яким банки повинні підпорядковуватися для того, щоб успішно провадити свою діяльність.

1.3. Нормативно-правове забезпечення банківської діяльності на ринку капіталу

Позаяк банки беруть активну участь в ринку капіталу від моменту його зародження в Україні, їх діяльність потребує правового забезпечення задля врегулювання активності на цьому ринку.

Відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», банки вважаються кваліфікованими інвесторами, тобто такими

інвесторами, які мають доступ до ризикових інвестиційних інструментів та мають можливість приймати рішення у питаннях інвестування та брати ризик на себе. У Законі України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» до таких інвесторів відносять [10]:

1. Центральні банки іноземних держав;
2. Національний Банк України;
3. Комерційні банки.

Варто зауважити, що банки мають право поєднувати свою професійну діяльність з діяльністю на ринку капіталу (торгівля фінансовими інструментами, депозитарна діяльність). Національний Банк України має право поєднувати свою діяльність із професійною діяльністю на ринку капіталу лише у випадках, які встановлені законом.

Згідно із постановою Правління НБУ №130 Національний банк України забезпечує проведення грошового розрахунку за цінні папери, угоди щодо яких було укладено на ринку капіталу або поза ним, у відповідності до принципу «поставка цінних паперів проти оплати» [12].

Стаття 16 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» зазначає, що Національний банк України виконує операції із обслуговування державного боргу держави, що напряму пов'язане із правом розміщувати облігації внутрішньої державної позики, погашати їх та виплачувати доходів за ними.

Повномасштабна війна мала свій вплив і на правове регулювання діяльності банків на ринку капіталу. Так згідно із рішенням НКЦПФР №1425 під час дії воєнного стану на території України банки, які володіють ліцензією на професійну діяльність на ринку капіталу, мають право мають право здійснювати професійну діяльність на ринку капіталу шляхом діяльності з управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю та здійсненням таких видів діяльності окремими структурними підрозділами банку, якщо установа володіє відповідними ліцензіями [13].

Національний банк України бере участь у розробці правил функціонування регульованого ринку капіталу разом з НКЦПФР, НБУ має право відмовити у затвердженні правил на підставах, які визначені законом.

Національний банк України проводить свою професійну діяльність на ринку капіталу згідно із Законом «Про депозитарну систему України» та не потребує ліцензії від Національної комісії із цінних паперів та фондового ринку.

Однак НБУ взаємодіє з НКЦПФР наступним чином:

1. Співпрацюють щодо організаційних питань взаємодії з наглядом за банками, які є учасниками ринку капіталу визначаються інформаційною взаємодією між НКЦПФР та НБУ.

2. У процесі здійснення інформаційної взаємодії НКЦПФР та НБУ забезпечують захист та конфіденційність інформації.

Кліринг - це процес визначення зобов'язань за деривативними контрактами та правочинами щодо інших фінансових інструментів, валютних цінностей, за товарними операціями, що супроводжується забезпеченням функціонування системи управління ризиками та гарантій з виконання таких зобов'язань.

Національний банк України рахується такою установою, яка проводить клірингову діяльність, НБУ має право проводити клірингову діяльність з визначення зобов'язань, якщо дотримується законодавчих вимог та якщо стосується правочинів щодо цінних паперів, діяльність з депозитарного обліку та обслуговування обігу.

НБУ не повинен отримувати ліцензію для здійснення клірингу з визначення зобов'язань, необхідно лише отримати згоду Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Грошові розрахунки за цінні папери за правочини, виконані на ринку капіталу та поза ним, здійснюються Національним банком України за умов, що розрахунок проходить за принципом «поставка цінних паперів проти оплати».

Грошові розрахунки проходять через переказ коштів НБУ в «системі

клірингового обліку особою, яка провадить клірингову діяльність, зміни обсягу прав та зобов'язань щодо коштів між сторонами деривативних контрактів, сторонами правочинів щодо фінансових інструментів та щодо валютних цінностей, а також сторонами товарних операцій, укладених на організованому ринку та поза ним, з відображенням переходу права вимоги на кошти, в тому числі припинення зобов'язань щодо коштів за результатами неттінгу» [10].

Клірингові установи та Центральний Депозитарій Цінних Паперів (ЦДЦП) для виконання розрахунків у системі клірингового обліку, якщо розрахунок здійснюється у національній валюті, використовують виключно рахунки, відкриті у Національному банку України. Якщо ж розрахунок проходить у іноземній валюті, тоді операції проходять в інших або іноземних банках.

НБУ має право бути акціонером клірингових установ задля виконання своїх законних функцій.

Таким чином, діяльність банків на ринку капіталу підкріплена нормативно-правовими інструментами, які змінюють та доповнюються у відповідності до вимог швидкоплинного середовища.

Отже, ринок капіталу складається з трьох складових (фондового ринку, ринку деривативних фінансових інструментів та ринку грошей), діяльність банків на ньому розгалужується на типи та класифікації, а саме середовище врегульоване нормативно-правовими актами.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

2.1. Емісійна діяльність банків на ринку капіталу

Одним зі способів формування банківського капіталу є емісія цінних паперів. Банки можуть здійснювати випуск емісійних цінних паперів [26]. Згідно Закону України про «Ринки капіталу та організовані товарні ринки» до емісійних цінних паперів належать [10]:

1. акції;
2. акції корпоративних інвестиційних фондів;
3. корпоративні облігації;
4. облігації місцевих позик;
5. державні облігації України;
6. облігації міжнародних фінансових організацій;
7. депозитні сертифікати банків;
8. ощадні сертифікати банку;
9. іпотечні облігації;
10. сертифікати фондів операцій з нерухомістю;
11. інвестиційні сертифікати;
12. казначейські зобов'язання України;
13. державні деривативи;
14. опціонні сертифікати;
15. фондові варанти;
16. кредитні ноти;
17. депозитарні розписки.

При емісійній діяльності банки переслідують наступні цілі [15]:

1. Формування та підтримка справедливого ринкового курсу акцій та його максимізація;

2. Досягнення високої вартості цінних паперів, що забезпечить вигідну різницю між номінальною вартістю та емісійним курсом цінних паперів;
3. Досягнення стабільної динаміки зміни курсу цінних паперів з ціллю уникнути негативного впливу;
4. Підвищення пізнаваності та покращення іміджу банку;
5. Підвищення ліквідності акцій банку;
6. Налагодження постійних й стабільних взаємовідносин з інвесторами.

В Україні банки можуть засновуватись у формі акціонерних товариств, тому випуск акцій є обов'язковим етапом для накопичення статутного капіталу, найбільшим ризиком при емісії акцій є ймовірність їх нерозміщення.

Для наочного прикладу розглянемо приклад АТ «А-Банк», АТ АКБ «Львів», АТ «Банк «Грант»», АТ «Таскомбанк» та АТ «Полтава-банк». Інформацію про випуск акцій цими банками міститься у табл. 2.1. Дані таблиці свідчать, що банки не випускають акції кожного року, а роблять це тоді, коли вважають необхідним для себе. З самої таблиці 2.1 випливає, що абсолютним лідером по випуску акції є АТ «Таскомбанк», який у 2016-2018 та 2020-2021 роках випустили акцій на сукупну суму 7 071 243 500 гривень. На другому місці після АТ «Таскомбанк» стоїть АТ «А-Банк», яке у 2016-2017, 2019-2021 роках та 2023 році випустило акцій на суму 4 386 061 920 гривень. На третьому місці знаходиться АТ АКБ «Львів», який випустив 3 041 932 028 гривень. Четверта та п'яте місце займають АТ «Полтава-банк» та АТ «Банк «Грант»», які випустили 2 724 928 750 гривень та 2 124 000 000 гривень, відповідно.

Варто відзначити, що найактивніше банки випускали акції у 2016 та 2017 роках. Цікаво зазначити, що у період 2022-2023 рр. банки випустили акцій на сукупну суму 2 883 922 558 гривень.

Таблиця 2.1

Обсяг випуску акцій банками у 2016-2023 рр. [16], грн

	АТ «А-Банк»	АТ АКБ «Львів»	АТ «Банк «Грант»»	АТ «Таскомбанк»	АТ «Полтава-банк»
2016	212949760	305405338	1521000000	300000050	155100000
2017	323191440	338905338	1199000000	858000080	242600000
2018	X	438405338	X	2306000200	545770000
2019	502240000	980810676	464000000	X	348737500
2020	778472000	270000000	500000000	1647143000	416968750
2021	1054704000	X	X	1960100170	454740000
2022	X	708405338	100000000	X	561012500
2023	1514504720	X	X	X	X
Разом	4386061920	3041932028	2124000000	7071243500	2724928750

Окрім акцій, банки можуть залучати капітал за допомогою випуску корпоративних облігацій. Цей спосіб є зручнішим, адже банки самі диктують умови позики та зберігають свою організаційну структуру власності.

Проаналізуємо дані табл. 2.2, у якій зазначено обсяг емісії облігацій такими банками, як АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Кредобанк», АТ «Таскомбанк» та АТ «Ідея Банк». За увесь досліджений період 2007-2023, АТ КБ «ПриватБанк» випустив облігацій на суму 31 030 000 000 гривень, що є найбільшим показником. Друге місце за обсягом випущених облігацій займає АТ «Сенс банк», яке випустило облігацій на суму 5 601 462 000 гривень. АТ «Таскомбанк» та АТ «Кредобанк» випустило майже однаковий обсяг облігацій, який склав 1 700 000 000 гривень та 1 227 250 000 гривень, відповідно. Найменшу кількість облігацій випустив АТ «Ідея Банк», обсяг облігацій якого становить 630 000 000 гривень.

Варто відзначити, що банки вкрай рідко здійснюють емісію облігацій, набагато менше, ніж випуск акцій. В 2023 році єдиним банком, з даного переліку, який здійснив випуск облігацій, був АТ «Сенс банк».

Таблиця 2.2

Обсяг випуску облігацій банками у 2007-2023 рр. [16], грн

	АТ КБ «ПриватБанк»	АТ «Кредобанк»	АТ «Сенс банк»	АТ «Таскомбанк»	АТ «Ідея Банк»
2007	X	75000000	X	X	X
2008	X	101500000	X	X	150000000

Продовження табл. 2.2

2009	X	X	X	X	X
2010	1250000000	50750000	X	X	X
2011	4150000000	X	X	200000000	X
2012	15010000000	X	X	400000000	X
2013	7220000000	X	900000000	200000000	180000000
2014	3400000000	X	3000000000	100000000	100000000
2015	X	X	1462000	100000000	X
2016	X	X	X	100000000	X
2017	X	750000000	1100000000	200000000	200000000
2018	X	250000000	300000000	400000000	X
2019	X	X	X	X	X
2020	X	X	X	X	X
2021	X	X	X	X	X
2022	X	X	X	X	X
2023	X	X	300000000	X	X
Разом	31030000000	1227250000	5601462000	1700000000	630000000

Отже, банки переважно здійснюють емісійну діяльність шляхом випуску акцій та облігацій задля залучення інвесторів та засобів для функціонування банку.

2.2. Інвестиційна діяльність на ринку капіталу

Закон України «Про інвестиційну діяльність» трактує інвестиційну діяльність як сукупність дій щодо реалізації інвестицій [17]. В основному банківські установи здійснюють інвестиційну діяльність шляхом інвестування у цінні папери. Для кращого розуміння інвестиційної діяльності банку на ринку капіталу варто проаналізувати показники 6 банків: 2 банки з державною часткою (АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк»), 2 банки з іноземних банківських груп (АТ «ОТП Банк» та АТ «Сенсбанк») та 2 банки з приватним капіталом (АТ «Таскомбанк» та АТ «Банк Кредит Дніпро»). Також здійснимо прогноз на наступні 5 років з урахуванням першого року повномасштабного вторгнення, щоб простежити його вплив. Для цього нам потрібно буде розрахувати ланцюговий абсолютний приріст за допомогою наступної формули:

$$\delta_{t/t-1} = X_t - X_{t-1} \quad (2.1)$$

Абсолютний приріст за одиницю часу характеризує швидкість зміни рівня. Знак абсолютного приросту вказує на напрямок динаміки (якщо абсолютний приріст має знак «+», то зростання; а якщо знак «-», то спад). Для того, щоб мати точніший розрахунок використаємо два способи, за допомогою середнього абсолютного приросту

$$\bar{\delta} = \frac{\sum_{t=1}^T \delta_{t/t-1}}{T} \quad (2.2)$$

та середнього темпу зростання

$$\tau_1 = T \sqrt[T]{\prod_{t=1}^T \tau_{t/t-1}} \quad (2.3)$$

Для розрахунку прогнозу на основі середнього абсолютного приросту скористаємося наступною формулою:

$$\hat{y}_{n+t} = y_n + t \cdot \Delta \bar{y} \quad (2.4)$$

де $\Delta \bar{y}$ - абсолютний приріст.

Для розрахунку прогнозу на основі середнього темпу зростання використаємо наступну формулу:

$$\hat{y}_{n+t} = y_n \cdot (\bar{K}_p)^t \quad (2.5)$$

де \bar{K}_p - середній коефіцієнт темпу росту

Для прогнозування будемо використовувати два способи, адже не завжди можливо виконати усі необхідні умови для того, щоб здійснити достовірний розрахунок, також будемо мати можливість зрівняти остаточні результати між собою.

Проаналізуємо 4 види інвестицій у портфелі цінних паперів банків.

Першим видом інвестицій будуть фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток (табл. 2.3). На першому місці за цим показником перебувають банки з державною часткою: АТ КБ «Приватбанк», який у 2022 році мав подібних активів на суму 95 716 216 000 грн та АТ «Ощадбанк» на суму 54 578 819 000 грн, що сукупно буде становити

150 295 035 000. Обидва банки демонструють тенденцію до зростання. На другому місці перебувають банки з приватним капіталом: у 2022 році АТ «Таскомбанк» мав таких активів на суму 856 866 000 грн, а АТ «Банк Кредит Дніпро» - на рівні 516 561 000 грн, разом це становить 1 373 427 000. АТ «Таскомбанк» демонструє різке зростання з 2019 року, а АТ «Банк Кредит Дніпро» продемонстрував зростання у 2020 році, потім різкий спад у 2021 році та знову зростання у 2022 році. Найменше таких активів мають банки з іноземних банківських груп. Так АТ «Сенсбанк» у 2022 році мав подібних активів на суму 20 343 000 грн, а АТ «ОТП Банк» - на 3 246 000 грн, разом це становить 23 589 000 гривень. Обидва банки демонструють спадання. Варто зауважити, що у попередні роки АТ «Сенсбанк», раніше відомий, як «Альфабанк», мав значно більшу кількість таких активів, але після початку повномасштабного вторгнення Росії до України та планів уряду націоналізувати банк, що було здійснено літом 2023 року, у 2022 році кількість активів різко скоротилася.

Таблиця 2.3

Обсяг фінансових активів, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток банків у 2018-2022 рр. [18], тис. грн

	2018	2019	2020	2021	2022
АТ КБ «Приватбанк»	86244441	84680230	100749834	93096372	95716216
«Ощадбанк»	41591932	38578398	46152268	42786103	54578819
«ОТП Банк»	4 855	454	10 561	8 376	3 246
«Сенсбанк»	4 438 310	984 909	329 058	838 543	20 343
«Таскомбанк»	200	3	9 223	39 387	856866
«Банк Кредит Дніпро»	0	0	522 608	101 796	516561

У першу чергу зробимо прогноз на основі середнього абсолютного приросту (табл. 2.5). Згідно з розрахунками такі банки, як АТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Таскомбанк» та АТ «Банк Кредит Дніпро» будуть нарощувати фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток. Натомість в АТ «ОТП Банк» кількість подібних активів буде зменшувати кожного року. Через різке зменшення активів у 2019

та 2022 році не можливо розрахувати точний прогноз для АТ «Сенсбанк», саме для таких випадків ми користуємося двома способами.

Таблиця 2.5

Прогноз обсягу фінансових активів, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток банків на основі середнього абсолютного приросту у 2023-2027 рр., тис. грн

	2023	2024	2025	2026	2027
АТ КБ «Приватбанк»	98084159	100452102	102820046	105187990	107555933
«Ощадбанк»	57825540	61072262	64318983	67565705	70812427
«ОТП Банк»	2843	2440	2038	1636	1233
«Сенсбанк»	0	0	0	0	0
«Таскомбанк»	1071032	1285199	1499365	1713532	1927698
«Банк Кредит Дніпро»	645700	774841	903981	1033121	1162261

Для більшої точності прогнозів використаємо другий спосіб і здійснимо прогноз на основі темпу зростання (табл. 2.6). Згідно з розрахунками за цим способом зберігається тренд зростання для АТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Таскомбанк». Спадання зберігається в АТ «ОТП Банк», заодно бачимо, що кількість активів буде зменшуватись у АТ «Сенсбанк». Не вдалося здійснити прогноз для АТ «Банк Кредит Дніпро», оскільки у 2018 показники банку були на рівні 0, а тому не можливо розрахувати.

Таблиця 2.6

Прогноз обсяг фінансових активів, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток банків на основі темпу зростання у 2023-2027 рр.,

тис. грн

	2023	2024	2025	2026	2027
АТ КБ «Приватбанк»	98242435	100835329	103496657	106228225	109031887
«Ощадбанк»	58415472,16	62521825,64	66916837,9	71620800	76655430
«ОТП Банк»	2934,70	2653,63	2 399,48	2 169,68	1961
«Сенсбанк»	5 293,05	1377,22	358,35	93,24	24,26
«Таскомбанк»	6935411,32	56134723,36	454350437	3677479952	29765259793
«Банк кредит Дніпро»	0	0	0	0	0

Другим видом інвестицій будуть цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід (табл. 2.7). У 2022 році

найбільшу кількість подібних активів мали банки з державною часткою, АТ КБ «Приватбанк» мав таких активів на суму 143 919 800 000 грн, а АТ «Ощадбанк» на рівні 8 819 985 000 гривень, що разом становить 152 739 785 000 гривень. АТ КБ «Приватбанк» продемонстрував зростання за весь період, поки показники АТ «Ощадбанк» спадали у 2018-2021 рр. й продемонстрували зростання у 2022 році. На другому місці банки з міжнародних банківських груп, які разом становили 6 283 617 000 гривень, найбільше таких активів мав АТ «Сенсбанк» на рівні 3 677 023 000, а АТ «ОТП Банк» тільки 2 606 594 000. АТ «ОТП Банк» зростав у 2019-2020 рр., але його показники спали в останні два роки, в той же час АТ «Сенсбанк» зростав три роки підряд у 2019-21 рр., але спав у 2022 році. Найменше таких активів накопичили банки з приватним капіталом, АТ «Банк Кредит Дніпро» мав таких активів на суму 1 994 979 000, а АТ «Таскомбанк» тільки на суму 846 408 000, що є найменшим показником серед усіх банків, разом банки з приватним капіталом мали на суму 2 841 387 000 гривень. Обидва банки демонстрували зростання у 2020 та 2021 роках, але різке зниження показників у 2022 році.

Таблиця 2.7

Обсяг цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід у 2018-2022 рр. [18] , тис. грн

	2018	2019	2020	2021	2022
АТ КБ «Приватбанк»	79298866	66601740	119196146	129074136	143919800
«Ощадбанк»	57161708	38228273	12832971	3381140	8819985
«ОТП Банк»	1298608	3612465	6602256	7671679	2606594
«Сенсбанк»	2200785	8 968 568	12 286 827	9 827 763	3 677 023
«Таскомбанк»	666264	101935	4455653	6944051	846408
«Банк Кредит Дніпро»	407852	330	3210645	5410324	1994979

Здійснено прогноз на наступні п'ять років для кількості цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід (табл. 2.8). Для цього спочатку здійснено розрахунок на основі середнього абсолютного приросту. Згідно з розрахунками усі банки будуть нарощувати ці цінні папери. З усіх досліджених банків найбільше наростить подібних цінних

паперів АТ КБ «Приватбанк», найменше – АТ «Таскомбанк». Цим способом не вдалося розрахувати показники для АТ «Ощадбанк» через те, що з 2018 по 2022 рр. банк різко скоротив свої цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід.

Таблиця 2.8

Прогноз обсягу цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід на основі середнього абсолютного приросту у 2023-2027 рр., тис. грн

	2023	2024	2025	2026	2027
АТ КБ «Приватбанк»	16005033,84	176230267	192385500	208540734	224695967
«Ощадбанк»	0	0	0	0	0
«ОТП Банк»	2933590,28	3260586	3587583,21	3914579,67	4241576,14
«Сенсбанк»	4046082,73	4415142,2	4784201,68	5153261,15	5522320,62
«Таскомбанк»	891443,41	936479,32	981515,23	1026551,15	1071587,06
«Банк Кредит Дніпро»	2391760,79	2788542	3185324,22	3582105,94	3978887,66

Для більшої точності використаємо розрахунок на основі темпу зростання (табл. 2.9). Згідно з ним, усі банки будуть нарощувати цей тип цінного паперу, окрім АТ «Ощадбанк», який буду невпинно його скорочувати.

Таблиця 2.9

Прогноз обсягу цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід на основі темпу зростання у 2023-2027 рр., тис. грн

	2023	2024	2025	2026	2027
АТ КБ «Приватбанк»	167045176,62	193886393	225040520	261200567	303170896,85
«Ощадбанк»	5527878,97	3464568,82	2171400,12	1360913,51	852945,32
«ОТП Банк»	3102574,26	3692929,45	4395616,92	5232011,16	6227553,78
«Сенсбанк»	4180479,02	4752867,64	5403627,36	6143488,71	6984651,41
«Таскомбанк»	898592,56	953995,07	1012813,40	1075258,17	1141552,96
«Банк Кредит Дніпро»	2966861,20	4412209,39	6561679,29	9758293,71	14512183,83

Третім видом інвестицій стануть цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю (табл. 2.10). У 2022 році найбільшу кількість подібних активів мали банки з державною часткою, АТ КБ «Приватбанк» мав таких активів на суму 100 242 085 000 грн, а АТ «Ощадбанк» на рівні 79 981 913 000 гривень, що разом становить 180 223 998 000 гривень. АТ КБ

«Приватбанк» демонстрував стале зростання за увесь період, у той же час АТ «Ощадбанк» демонстрував зростання у 2019-2021 рр., але його показники спали у 2022 році. На другому місці банки з міжнародних банківських груп, які разом становили 28 766 437 000 гривень, найбільше таких активів мав АТ «ОТП Банк» на рівні 30 245 995 000 гривень, а АТ «Сенсбанк» тільки 8 520 442 000 гривень. АТ «ОТП Банк» демонстрував зростання, але зазнав спаду у 2020 році, тим часом показники АТ «Сенсбанк» зростали у 2019-2021 рр., але спали у 2022 році. Найменше таких активів накопичили банки з приватним капіталом, АТ «Таскомбанк» мав таких активів на суму 8 510 712 000 гривень, а АТ «Банк Кредит Дніпро» тільки на суму 5 442 059 000 гривень, що є найменшим показником серед усіх банків, разом банки з приватним капіталом мали на суму 13 952 771 000 гривень. Обидва банки продемонстрували стале зростання за досліджуваний період.

Таблиця 2.10

Обсяг цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю у
2018-2022 рр. [18], тис. грн

	2018	2019	2020	2021	2022
АТ КБ «Приватбанк»	14537 748	27918 084	27417601	26319 531	100242085
«Ощадбанк»	17836 599	36809 511	71266 302	82480 106	79 981 913
«ОТП Банк»	3 677 428	7 212 296	5 901 418	6 956 240	30 245 995
«Сенсбанк»	0	6 310 869	8 702 718	13716 676	8 520 442
«Таскомбанк»	751 118	2 504 034	2 600 701	3 401 490	8 510 712
«Банк Кредит Дніпро»	1 201 973	1 502 244	1 619 018	4 928 895	5 442 059

Здійснено прогноз на наступні п'ять років для кількості цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю. Для цього спочатку здійснено розрахунок на основі середнього абсолютного приросту (табл. 2.11). Згідно з нижче наведеними розрахунками усі банки будуть нарощувати цей цінний папір. Найбільше з усіх його буде мати АТ КБ «Приватбанк», а найменше АТ «Банк Кредит Дніпро».

Таблиця 2.11

Прогноз обсягу цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю у 2023-2027 рр. на основі середнього абсолютного приросту, тис.

грн

	2023	2024	2025	2026	2027
АТ КБ «Приватбанк»	121668169,80	143094254	164520338	185946422	207372507
«Ощадбанк»	95518241,09	111054569	126590897	142127226	157663554
«ОТП Банк»	36888136,80	43530278	50172420	56814562	63456703,84
«Сенсбанк»	10650552,33	12780662	14910773	17040883	19170994,19
«Таскомбанк»	10450610,96	12390509	14330408	16270306	18210205,48
«Банк Кредит Дніпро»	6502080,47	7562102	8622123	9682145	10742166,76

Для більшої впевненості здійснимо розрахунок на основі темпу зростання(табл. 2.12). Згідно з ним тренд буде зберігатися і найбільшого всього такого цінного паперу буде в АТ КБ «Приватбанк», а найменше в АТ «Банк кредит Дніпро». Не вдалося здійснити прогноз для АТ «Сенсбанк», оскільки у 2018 показники банку були на рівні 0, а тому не можливо розрахувати середній темп росту.

Таблиця 2.12

Прогноз обсягу цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю у 2023-2027 рр. на основі середнього абсолютного приросту, тис.

грн

	2023	2024	2025	2026	2027
АТ КБ «Приватбанк»	162438260,72	263224656	426544950	691198906	1120059979
«Ощадбанк»	116388941,93	169368115	246462919	358650568	521905001
«ОТП Банк»	51221088,23	86742058,8	146896230	248766316	421281607
«Сенсбанк»	0	0	0	0	0
«Таскомбанк»	15614582,42	28648034	52560477	96432574	176924601,79
«Банк Кредит Дніпро»	7938352,96	11579707	16891364	24639500	35941738,00

Останнім показником з портфеля цінних паперів стануть інвестиції в асоційовані та дочірні компанії (табл. 2.13). Можна зробити висновок, що банки з приватним капіталом не інвестують в асоційовані та дочірні компанії. Найбільше інвестицій в них здійснюють банки з міжнародних банківських груп, АТ «ОТП Банк» інвестує 139 143 000 гривень, а АТ «Сенсбанк» 7 000 000

гривень. Банки з державною часткою також інвестують у асоційовані та дочірні компанії, АТ КБ «Приватбанк» вкладає 20 234 000 гривень щорічно, хоча у 2018 та 2019 цей показник був більшим, а АТ «Ощадбанк» незмінно вкладає 24 800 000 гривень.

Таблиця 2.13

Обсяг інвестиції в асоційовані та дочірні компанії у 2018-2022 рр. [18], тис. грн

	2018	2019	2020	2021	2022
АТ КБ «Приватбанк»	147 099	154 605	30 243	30 243	30 243
«Ощадбанк»	24 800	24 800	24 800	24 800	24 800
«ОТП Банк»	0	139 143	139 143	139 143	139 143
«Сенсбанк»	0	7 000	7 000	7 000	7 000
«Таскомбанк»	0	0	0	0	0
«Банк Кредит Дніпро»	0	0	0	0	0

Оскільки банки інвестують в асоційовані та дочірні компанії одні і ті ж суми, ми вирішили не здійснювати прогнозування.

Окремо варто звернути увагу на те, як банки здійснюють інвестиції в ОВДП (табл. 2.14). У 2023 році найбільшу кількість ОВДП мали державною часткою, які купили їх на суму 325 702 752 000 гривень, найбільше ОВДП мав АТ КБ «Приватбанк» у розмірі 235 870 992 000, а АТ «Ощадбанк» 89 831 760 000 гривень. У 2020-2022 рр. АТ КБ «Приватбанк» демонстрував зростання показників, у той же час АТ «Ощадбанк» за весь період переважно спадав, продемонструвавши зростання тільки у 2020 році. На другому місці перебувають банки з міжнародних банківських груп, АТ «Сенсбанк» мав ОВДП на суму 3 644 854 000 грн, поки АТ «ОТП Банк» на суму 2 629 935 000, що разом складало 6 274 789 000 гривень, що є значно менше, ніж у державних банків. З 2019 по 2021 рік АТ «ОТП Банк» демонстрував зростання, але його показники спали у 2022 році, у той же час АТ «Сенсбанк» зростав два роки поспіль, у 2019 та 2020 році, та два роки поспіль спадав, у 2021 та 2022 році. Банки з приватним капіталом найменше всього здійснюють вкладення в ОВДП, АТ «Банк Кредит Дніпро» мав ОВДП на суму 1 789 231 000 гривень, поки АТ «Таскомбанк» має ОВДП тільки на суму 1 570 658 000 гривень. Обидва банки

продемонстрували спад у 2019 році, а потім два роки поспіль зростали, однак у 2022 році їхні показники значно зменшились.

Таблиця 2.14

Обсяг ОВДП у банків у 2018-2022 рр. [18] , тис. грн

	2018	2019	2020	2021	2022
АТ КБ «Приватбанк»	168720156	140199068	195296856	206216778	235 870 992
«Ощадбанк»	96614339	83198229	105085478	92 753 365	89831760
«ОТП Банк»	0	3474997	6371784	7 485 778	2629935
«Сенсбанк»	4204750	8841064	11309255	9 727 461	3644854
«Таскомбанк»	1779485	100 000	4347325	6 811 463	1570658
«Банк Кредит Дніпро»	666225	0	3633152	4 903 759	1789231

Здійснено прогноз на показниках ОВДП для усіх банків на основі середнього абсолютного приросту (табл. 2.15). Зауважуємо, що АТ КБ «Приватбанк» та АТ «Банк Кредит Дніпро» будуть єдиними банками, які будуть нарощувати ОВДП у своєму інвестиційному портфелі. Тим часом АТ «Ощадбанк», АТ «ОТП Банк», АТ «Сенсбанк» та АТ «Таскомбанк» будуть зменшувати кількість ОВДП.

Таблиця 2.15

Прогноз обсягу ОВДП у банків у 2023-2027 рр. на основі середнього абсолютного приросту, тис. грн

	2023	2024	2025	2026	2027
АТ КБ «Приватбанк»	252658700,34	269446409	286234117	303021826	319809535,50
«Ощадбанк»	88136115,37	86440470	84744826,1	83049181	81353536,84
«ОТП Банк»	3287418,5	3944902	4602385,9	5259869	5917353,3
«Сенсбанк»	3504880,38	3364906	3224932,43	3084958	2944984,48
«Таскомбанк»	1518451,06	1466244,1	1414037,3	1361830	1309623,55
«Банк Кредит Дніпро»	2069982,11	2350733,5	2631484,96	2912236	3192987,8

Для більшої точності перевіримо прогноз здійснивши розрахунки на основі темпу росту (табл. 2.16). Спостерігаємо, що АТ КБ «Приватбанк» та АТ «Банк Кредит Дніпро» все ж таки будуть нарощувати ОВДП. У той же час АТ «Ощадбанк», АТ «Сенсбанк» та АТ «Таскомбанк» навпаки будуть його зменшувати. Не вдалося здійснити прогноз для АТ «ОТП Банк», оскільки у 2018 показники банку були на рівні 0, а тому не можливо розрахувати середній

темп росту.

Таблиця 2.16

Прогноз обсягу ОВДП у банків у 2023-2027 рр. на основі темпу росту, тис. грн

	2023	2024	2025	2026	2027
АТ КБ «Приватбанк»	256478770,78	278887028	303253069	329747943	358557645
«Ощадбанк»	88211862,02	86621174,97	85059172,1	83525336	82019159,25
«ОТП Банк»	0	0	0	0	0
«Сенсбанк»	3516941,73	3393518,07	3274425,84	3159513,04	3048633
«Таскомбанк»	1522398,71	1475622,27	1430283,05	1386336,91	1343741,03
«Банк Кредит Дніпро»	2290486,26	2932169,32	3753620,81	4805203,14	6151387,78

Отже, банки володіють різноманітними цінними паперами та активами, які складають їхній інвестиційний портфель.

2.3. Посередницька діяльність банків на ринку капіталу.

Банківські установи відіграють головну роль у посередницькій діяльності на ринку капіталу. Державне регулювання посередницької діяльності банків на ринку капіталу здійснюється Національним Банком України та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку [1].

До посередницької діяльності банків на ринку капіталу відноситься брокерська діяльність, андеррайтинг, діяльність з управління цінними паперами та депозитарна діяльність [19, с. 43].

Для кращого розуміння варто проаналізувати вартість послуг 10 банків на посередницькі послуги пов'язані з державними та недержавними цінними паперами.

Для початку розглянемо тарифи для фізичних осіб (табл.2.17). Спостерігаємо, що такі банки, як АТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «Таскомбанк», АТ «ПУМБ», АБ «Укргазбанк» та АТ АКБ «Банк Львів» пропонують свої послуги у розмірі фіксованого відсотка у залежності від суми угоди в обох випадках торгівлі державними та недержавними цінними паперами. Тим часом такі банки, як АТ «Укрсиббанк» та АТ «ОТП Банк» отримують оплату за свої послуги за домовленістю, водночас у

випадку торгівлі державними цінними паперами АТ «Укрсиббанк» встановлює конкретний відсоток у залежності від суми транзакції. Єдиним банком, який надає послуги за фіксованою цінною, є АТ «Банк Кредит Дніпро».

Таблиця 2.17

Вартість брокерських послуг в операціях з державними та не державними цінними паперами для фізичних осіб [20,21,22,23,24,25,26,27,28,29]

Назва банку	Брокерські послуги за операціями з недержавними цінними паперами	Брокерські послуги за операціями з державними цінними паперами
АТ КБ «Приватбанк»	0,1% від суми договору, але не менше 1 500 грн	<ul style="list-style-type: none"> до 5 млн грн – 0,2% від суми договору, але не менше ніж 2 000,00 грн; від 5 млн грн – 0,1% від суми договору, але не більше ніж 50 000,00 грн;
АТ «Ощадбанк»	<ul style="list-style-type: none"> 0,3% від суми договору на виконання, але не менше 5 000 грн. 0,25% від суми договору на виконання, але не менше 15 000 грн. 0,2% від суми договору на виконання, але не менше 25 000 грн. та не більше 100 000 грн 	0,05% від суми договору на виконання, але не менше 2 500 грн.
АТ «Укресімбанк»	<ul style="list-style-type: none"> 0,10%, від 5 000 001 та більше; 0,25% від 1 000 001 до 5 000 000; 1,0 %, але не менше 2500 грн, до 1 000 000 	0,05%, але не менше 2000 грн
АТ «Таскомбанк»	0,015% від суми угоди, але не менше 1000 грн. та не більше 5000 грн. за кожну угоду.	0,015% від суми угоди, але не менше 1000 грн. та не більше 5000 грн. за кожну угоду.
АТ «ПУМБ»	0,1% від суми договору, але не менше 1 000 грн	0,1% від суми договору, але не менше 1 000 грн
АБ «Укргазбанк»	0,05 % від суми купівлі-продажу але не менше 1000,00 грн;	0,05 % від суми купівлі-продажу але не менше 1000,00 грн;
АТ «Укрсиббанк»	за домовленістю	0,05% від суми транзакції, але не менше 2 000 грн за транзакцію
АТ «ОТП Банк»	за домовленістю	за домовленістю
АТ АКБ «Банк Львів»	0,1% від суми договору, від 750 до 15 000	0,1% від суми договору, від 750 до 15 000
АТ «Банк Кредит Дніпро»	1000 грн	1000 грн

Тарифи для юридичних осіб переважно повторюють тарифи для фізичних осіб (табл. 2.18). АТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «Таскомбанк», АТ «ПУМБ», АБ «Укргазбанк» та АТ АКБ «Банк Львів» так само пропонують свої послуги у розмірі фіксованого відсотка, поки АТ «Укрексімбанк» та АБ «Укргазбанк», які рахують відсоток від розміру операції. Повторюваність можна помітити і у випадку з АТ «Укрсиббанк» та АТ «ОТП Банк», які отримують оплату за свої послуги за домовленістю, водночас у випадку торгівлі державними цінними паперами АТ «Укрсиббанк» встановлює конкретний відсоток у залежності від суми транзакції. Єдиною значною відмінністю є відсутність тарифу на послуги для юридичних осіб в АТ «Банк кредит Дніпро», адже цей банк не надає брокерських послуг для юридичних осіб.

Таблиця 2.18

Вартість брокерських послуг в операціях з державними та недержавними цінними паперами для юридичних осіб [20,21,22,23,24,25,26,27,28,29]

Назва банку	Брокерські послуги за операціями з недержавними цінними паперами	Брокерські послуги за операціями з державними цінними паперами
1	2	3
АТ КБ «Приватбанк»	0,1% від суми договору, але не менше 1 500 грн	<ul style="list-style-type: none"> • до 5 млн грн – 0,2% від суми договору, але не менше ніж 2 000,00 грн; • від 5 млн грн – 0,1% від суми договору, але не більше ніж 50 000,00 грн;
АТ «Ощадбанк»	<ul style="list-style-type: none"> • 0,3% від суми договору на виконання але не менше 5 000 грн. • 0,25% від суми договору на виконання але не менше 15 000 грн • 0,2%, від суми договору на виконання але не менше 25 000 грн. та не більше 100 000 грн. 	0,1% від суми договору на виконання, але не менше 2 500 грн.
АТ «Укрексімбанк»	<ul style="list-style-type: none"> • 1,0 %, але не менше 2500 грн, до 1 000 000; • 0,25%, від 1 000 001 до 5000 000; • 0,10%, від 5 000 001 та більше 	0,05%, але не менше 2000 грн.
АТ «Таскомбанк»	0,015% від суми угоди, але не менше 1000 грн. та не більше 5000 грн. за кожну угоду	0,015% від суми угоди, але не менше 1000 грн та не більше 5000 грн за кожну угоду

Продовження табл.2.18

1	2	3
АТ «ПУМБ»	0,1% від суми договору, але не менше 1 500 UAH	0,1% від суми договору, але не менше 1 500 UAH
АБ «Укргазбанк»	0,05 % від суми купівлі-продажу але не менше 1000,00 грн;	0,05 % від суми купівлі-продажу але не менше 1000,00 грн;
АТ «Укрссіббанк»	За домовленістю	0,025% від суми транзакції, але не менше 2 000 грн за транзакцію
АТ «ОТП Банк»	За домовленістю	За домовленістю
АТ АКБ «Банк Львів»	0,1% від суми договору, від 1 500 до 15 000	0,1% від суми договору, від 1 500 до 15 000
АТ «Банк Кредит Дніпро»	-	-
АТ «Укрексімбанк»	<ul style="list-style-type: none"> • 1,0 %, але не менше 2500 грн, до 1 000 000; • 0,25%, від 1 000 001 до 5 000 000; • 0,10%, від 5 000 001 та більше 	0,05%, але не менше 2000 грн.

Також банки заробляють шляхом діяльності з управління цінними паперами свого клієнта. В Україні такі послуги надає «Таскомбанк», який бере комісію в розмірі 0,01% від номінальної вартості паперу.

Окрім цього банки надають послуги андеррайтингу. Наприклад, такі послуги надають АТ «Таскомбанк» [23] та АТ «Укрексімбанк» [30]. Для того, щоб здійснити андеррайтинг доведеться сплатити [30]:

- державне мито розміром 0,1%;
- послуги аудитора;
- витрати, пов'язані з обслуговування рахунку емітента в Національному депозитарії України;
- витрати на подачу регуляторної інформації емітента;
- витрати на підтримку офіційного сайту емітента в актуальному стані.

Розмір тарифу банк встановлює за окремим рішенням тарифного комітету [30].

Як посередники банки здійснюють депозитарну діяльність, в рамках якої [23]:

- здійснюють відкриття та обслуговування рахунків у цінних

паперах;

- обслуговують операції емітентів та їх рахунків у цінних паперах;
- отримують та перераховують власникам доходи за цінними паперами.

Прикладом однієї з депозитарних послуг є відкриття рахунків у цінних паперах. Вартість цієї операції може різнитися. У АТ АКБ «Львів» ця послуга буде становити 200 гривень, якщо фізична особа є резидентом та 400 гривень, якщо фізична особа є нерезидентом. В АТ «ОТП Банк» вартість цієї послуги становить 750 гривень для фізичних осіб резидентів та 50 доларів США для фізичних осіб нерезидентів.

Отже, банки здійснюють активу діяльність у якості брокерів з метою отримати доходи від своєї посередницької діяльності.

Таким чином, банківська діяльність на ринку капіталу є різноманітною, але її об'єднує мета банки отримати дохід, який дозволить йому виконати свою статутну ціль про заробіток.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ КАПІТАЛУ

3.1. Удосконалення державного регулювання банківської діяльності на ринку капіталу

Державне регулювання банківської діяльності на ринках капіталу важко переоцінити, оскільки саме воно формує правила цієї діяльності. Тому ефективна діяльність таких органів, як НКЦПФР та НБУ, є надважливою. За останні 10 років ці органи були реформовані, особливо НБУ. Однак з новим часом приходять нові виклики, саме тому вважаємо за потрібне запропонувати нові заходи для вдосконалення діяльності державних регуляторів.

У першу чергу варто звернути увагу на НКЦПФР, оскільки комісія найчастіше стикається із критикою щодо своєї діяльності. Варто зауважити, що Національна Комісія не має стандартизованої річної звітності, у той час, як усі інші регулятори її мають. Подібне ускладнює вистежування річних тенденцій та аналіз даних. Окрім незручностей для дослідників, подібна нездатність сформулювати стандартизовану форму звітності викликає сумніви щодо дисциплінованості Комісії. В продовження теми звітності, варто зачепити питання підзвітності НКЦПФР, адже згідно з висновками дослідників [31], Комісія не підзвітна ні Уряду, ні Президенту. Подібні висновки експертів викликають занепокоєння, адже Комісія володіє широкими повноваженнями щодо ринку цінних паперів, але є абсолютно непідзвітною, що негативно впливає на її результативність.

Виникають питання щодо діяльності органу під час російсько-української війни. Від початку повномасштабного вторгнення і до серпня 2022 року НКЦПФР ввела мораторій на випуск та обіг цінних паперів, окрім операцій, необхідних для здійснення НБУ монетарної та грошово-кредитної політики та Мінфіну операцій з обслуговування державного боргу [32]. Це рішення Комісії не збільшило довіри з боку інвесторів. Мораторій призвів до тривалого

припинення інвестиційної діяльності небанківських фінансових установ, істотного скорочення ліквідності регульованого ринку, складнощів диверсифікації портфелів фінансових інститутів, проблем для населення і бізнесу [32].

Окрім мораторію, викликає питання щодо швидкості реакції Нацкомісії на виклики, пов'язані з суб'єктами, які мали зв'язки з країною-агресором. Для прийняття рішення про виявлення у ліцензіатів відомостей щодо наявності громадян країн-агресорів (РФ або РБ) серед акціонерів або кінцевих бенефіціарів Нацкомісії знадобилося пів року для того, щоб остаточно прийняти рішення 4 серпня 2022 року [33]. Тим же часом, інший державний регулятор, НБУ, у перші дні вторгнення зліквідував або позбавляв ліцензій банки підконтрольні РФ, також Нацкомісія у сферах енергетики та комунальних послуг у квітні анулювала ліцензії п'яти компаній у сфері виробництва та постачання природного газу й електроенергії. Таке зволікання з боку Нацкомісії викликає сумніви щодо її здатності збирати та зберігати дані, адже відомості про структуру власності та персональний склад органі управління ліцензіати подавали довгий час. На фоні цього вимоги розкриття інформації про наявність зв'язків з державами зони ризику (РФ, РБ, КНДР, Іран), які були оприлюднені тільки 21 лютого 2023 року [34], тільки посилили подібні сумніви. Учасники ринку завжди подавали звітність з подібною інформацією, тому ці відомості повинні були бути в розпорядженні НКЦПФР від самого початку.

Перейдемо від НКЦПФР до НБУ. Хоча реформа Національного банку є однією з найуспішніших і регулятор неодноразово доводив свою ефективність, але навіть при таких обставинах існують деякі прогалини у функціонуванні НБУ, на які слід звернути увагу та знайти рішення для їх подолання.

Головною причиною для критики НБУ вважається відсутність документального пояснення прогнозів, на основі яких приймається рішення [35]. Критики звертають увагу, що контроль є формальним, а тому можливості провести аудит прийнятого рішення немає. Подібна практика не сприяє аналізу

помилки, яких міг допуститись регулятор, що негативно позначиться на майбутньому функціонуванні НБУ. Окремо варто звернути увагу, що чіткий опис методів, моделей та даних, на основі яких здійснюються прогнози та приймаються рішення, слід уважати наріжним камнем ефективного управління.

Важливим недоліком у функціонуванні НБУ є його проблеми у комунікації з урядом. Можна навести приклад того, як з 2019 року планувалося вдосконалити участь НБУ на ринку ОВДП, однак з того часу жодного механізму не було розроблено, що призвело до того, що у 2022 році НБУ почав купувати військові облигації за наказом Президента України, а ставка військових ОВДП прив'язана до ставки НБУ. Неможливість здійснювати ефективну комунікацію між урядом та НБУ призвели до того, що регулятор стикнувся з конфліктом інтересів, адже будь-яка зміна ставки НБУ буде визначати, скільки уряд буде платити Нацбанку за військовим ОВДП [34]. Подібна ситуація конфлікту інтересів стала результатом відсутності ефективної комунікації між урядом та НБУ, від якої фактично страждають платники податків.

Вважаємо за необхідне надати власний перелік дій, які можуть допомогти в удосконаленні державного регулювання банківської діяльності на ринку капіталу:

1. Ліквідувати НКЦПФР;
2. Передати повноваження НКЦПФР до НБУ;
3. Покращити документування показників та інформації на основі яких приймається рішення в НБУ;
4. Налагодити постійну та якісну комунікацію між урядом та НБУ.

Вважаємо необхідним обґрунтувати пропозицію щодо ліквідації НКЦПФР. Зауважимо, що експерти вказують, що НКЦПФР було створено у неконституційний спосіб й не було здійснено кроків, щоб повернути функціонування Комісії в конституційне поле [31]. Додаймо до цього ще й такі недоліки, як відсутність стандартизованої звітності, суперечності щодо того, кому підзвітна Комісія, не ефективне зберігання та використання даних. Варто

зазначити, що останні 10 років Комісія, начебто, здійснює внутрішні реформи, але усі перелічені недоліки нікуди й не зникли, проте тільки загострились. З огляду на це вважаємо необхідним ліквідувати НКЦПФР та передати її повноваження НБУ. За приклад беремо такі країни, як Литва, Чехія, Ісландія, Угорщина, Ірландія та Словаччина [36], у цих країнах питанням фондового ринку опікуються центральні банки.

Отже, попри реформи державних регуляторів існує ще простір для покращення їхньої діяльності.

3.2. Стимулювання інноваційної діяльності банків на ринку капіталів

Інформаційні технології давно є частиною банківської діяльності. Перше їх застосування для передачі інформації про гроші датується 1960-ми, коли було створено Visa. З розвитком інтернету його почали застосовувати на фондових ринках задля обміну інформацією та ведення ділової активності. До прикладу, в Японії торгівля на фондовій біржі відбувається в електронному режимі з 1999 року.

Важливу роль у стимулюванні інновацій у банківській діяльності відіграв Fintech, який допомагає знайти рішення для диджиталізації банківської діяльності. Завдяки Fintech були розроблені такі технології, як [37]:

- Е-гаманець, який надійно зберігати інформацію про різні кредитні картки клієнта;
- Мобільний банк, який робить можливим використання банківських послуг будь-де і в будь-який час;
- Агентський банкінг, що полегшує виконання банківських операцій малому бізнесу шляхом використання POS-терміналів та мобільних телефонів;
- Міжнародні перекази, такі як Transfer Wise або Western Union, які оптимізували міжнародні грошові перекази, які раніше мали чисельні недоліки та займали багато часу;

- Технологія Smart Chip, напівпровідники перетворились у надважливу технологію, як робить можливою роботу сучасної техніки. Дана технологія дозволила підвищити рівень безпеки у банківській діяльності, особливо в операціях з кредитними картками;
- Відкритий банкінг, який імплементує багатосторонній обмін фінансовою інформацією між різними сторонами для покращення надання банківських послуг.

Fintech надав банкам можливість скорочувати свої витрати, підвищувати ефективність, покращувати свої сервіси для клієнтів та забезпечувати більшу захищеність даних.

За останні десятиліття Fintech здійснив значний вплив на ринок капіталу та банківську діяльність. Завдяки йому у банків з'явився новий набір інструментів для ведення своєї діяльності на ринку капіталу [38].

Безпечний, швидкий та надійним обмін даними дозволяє прискорити та збільшити обсяг даних для обробки платежів. Основними просторами для передачі даних є мережа з доданою вартістю (VAN) та SWIFT, який банки використовують для передачі даних між собою.

Технологія Big Data стала новою концепцією зберігання даних. Раніше вважалося, що усі дані повинні бути строго структуровані, але з розвитком технологій виникла можливість збирати та обробляти все більші обсяги різноманітних даних, які поступають у більшій кількості та за короткий час. Завдяки цим даним можна шукати вирішення для складних проблем, з якими може стикнутись банк на ринку капіталу.

Штучний інтелект змінює життя людей у реальному часі, фінансовий сектор не став виключенням. Банки використовують штучний інтелект для того, щоб обробляти все більші обсяги даних, які вони отримують. Штучний інтелект має можливість виявляти закономірності та створювати зв'язки між неочевидними джерелами даних, що створює перевагу на ринку капіталу. Останні розробки штучного інтелекту здатні прораховувати успішність

операцій, що дозволяє уникати ймовірних ризиків. Зручним додатком до штучного інтелекту є технології IoT(інтернет речей). За їх допомогою штучний інтелект може відстежувати критичні дані та реагувати на їх кардинальну зміну. Наприклад, ціна певного цінного паперу починає несподівано швидко зростати. У такому випадку працівнику банку який несе відповідальність за торгівлю цим цінним папером, прийде повідомлення і тоді він зможе ухвалити рішення щодо цього паперу.

На ринку цінних паперів банки беруть на себе відповідальність за здійснення угод від імені свого клієнта. Для того, щоб здійснювати свою діяльність ефективно, банки потребують усіх вище перелічених інструментів, адже за їх допомогою вони можуть здійснити ефективну перевірку готівкових та валютних балансів, оцінити розмір позицій та цін й розробити методи хеджування. Завдяки новим технологіям банки можуть збирати дані для подальшого аналізу та дослідження. Завдяки цим даним банки надалі можуть оптимізувати процеси торгівлі цінними паперами, шляхом прогнозування грошових потоків та їх аналізу, що допоможе прийняти обґрунтовані рішення.

Однак, окрім багатьох переваг, Fintech несе в собі загрози для ролі банку, як посередника. Прикладом такої операції, де банк втрачає свою роль посередника, є P2P-кредитування, або однорангове кредитування. Суть його полягає у тому, що кредитор позичає безпосередньо позичальнику, без залучення банку. У цьому способі є свої переваги, адже це полегшує фінансові відносини між сторонами, а кредитори знають куди йдуть їхні гроші. У випадку, якщо позикодавець бажає покинути проект, він може продати свої інвестиції іншим інвесторам. Подібним видом кредитування до P2P є також краудфандинг. Різниця між ними полягає у тому, що при P2P-кредитуванні інвестор очікує отримати фіксований прибуток, поки інвестори від краудфандингу очікують часту проекту. P2P та краудфандинг відносять до нового інвестиційного стилю, який іноді називають кредитом Fintech. Розвиток технологій підважує роль банків, як посередників на ринку кредитування. Можемо очікувати, що у майбутньому подібне може відбутися на ринку

капіталу, якщо банки не будуть покращувати своїх сервіси, адже в іншому випадку клієнти знайдуть зручніший спосіб для купівлі цінних паперів.

Інноваційна діяльність банків на ринку капіталу є життєвою необхідністю для банків, адже це висококонкурентне середовище, у котрому кожна сторона шукає інструменти та технології, які дозволять випередити свого конкурента. Якщо банк не буде імплементувати інновації, тоді це зроблять його конкуренти і банк втратить клієнтів.

Отже, інноваційна діяльність є необхідністю для банків, які бажають бути успішними і залишатися на ринку, у іншому випадку їхні конкуренти скористаються перевагою, яку надають новітні технології й займуть їхні ніші.

3.3. Вивчення ризиків, пов'язаних з банківською діяльністю на ринку капіталу

Діяльність банків на ринку капіталу завжди пов'язана з ризиком. Ринок капіталу не є стабільним середовищем. На ньому завжди існує непередбачуваність пов'язана з [39]:

- ринком цінних паперів;
- ціною на товари;
- процентними ставками;
- коливання курсу іноземних валют.

Варто зазначити, що ціни на товари впливають на ринку банківської діяльності на ринку капіталу тоді, коли банк інвестує у компанію, яка займається виробленням товарів. У залежності від зміни вартості товару буде змінюватися вартість компанії, що буде впливати на вартість інвестицій, зроблених банком. Вартість товару змінюється у залежності попиту/пропозиція, що буває складно передбачити. Для того, щоб зменшити свій ризик, банки диверсифікують свої інвестиції.

Зазначимо, що для банків, які працюють з іноземними валютами завжди існує ризик зміни їхнього курсу, що може призвести до збитків чи недоотримання запланованих надходжень. Цей ризик особливо відчутний, коли

банки працюють з активами, які є чутливими до валютних коливань. Також виникають ризики, коли банки здійснюють операції конвертації з однієї валюти на іншу [40]. Для того, щоб уникнути ризик пов'язаний з коливанням рахунків банкам необхідно диверсифікувати інвестиції, вкладати у фонди, які хеджовані валютою та інвестувати у країни, які мають сильну валюту.

Банки відчують ризики щодо процентної ставки, оскільки це напряму впливає на чистий процентний дохід банку. Існують два фактори, які можуть впливати на неї: внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори включають у себе структуру балансу, якість активів, правомочність дебіторської заборгованості та управління термінами погашення. Зовнішні фактори складаються з загальних економічних умов, політичної та соціальної ситуації вже у самій країні, де оперує банк. Обидва фактори потребують прискіпливої уваги збоку, адже можуть змінюватись за лічені години. Банки можуть користуватися розривом, або гепом, та показником чутливості для того, щоб відслідковувати ризик зміни процентної ставки. В ідеалі розрив повинен дорівнювати нулю, а показник чутливості одиниці. Для того, щоб уникнути ризику банкам варто інвестувати в облігації та сертифікати з коротким терміном погашення.

Під час своєї діяльності із самими цінними паперами банки стикаються з рядом ризиків. Перш за все придбаний банком цінний папір може втратити свою ціну за короткий проміжок часу через причини, які не залежать від банку. Ці причини можуть бути максимально не передбачуваними, що тільки посилює ризик. Також банки стикаються з ризиком отримання меншої суми дивідендів, ніж очікувалось. Окрім цього, існує небезпека, що реструктуризація компанії, акціями якої володіє банк, може зробити її менш прибутковою, що вплине на вартість акцій та дивіденди, які банк потенційно міг отримувати. Не варто забувати, що ймовірність зміни курсу валют також впливає на ризик банку в операціях з цінними паперами. Зміна вартості курсу може вплинути на вартість самого цінного паперу, що потенційно може обернутися збитками для банку. Для того, щоб уникнути ризику банкам необхідно займатись диверсифікацією, створювати портфель цінних паперів з дивідендами у різних валютах та

використовувати довготермінову інвестиційну стратегію.

В нашу сучасну епоху банки можуть тільки мінімізувати свої ризики, але не уникнути їх повністю. Проте в історії були приклади, коли банки мали можливість безпосередньо впливати на економіку країни з метою нівелювати ризик. Один такий приклад можна знайти в історії США. На початку 1905 року золотий запас державної скарбниці США знизився до 100 млн доларів, а тоді почав стрімко падати, в кінці січня він знизився до 50 млн доларів, через два тижні до 40 млн доларів, щоденні видатки становили 2 млн доларів. Тодішній президент від Демократичної партії Гровер Клівленд, адже не мав більшості в Конгресі, котра готова була б дозволити додаткову купівлю золота. В один момент у скарбниці було менше ніж 10 млн доларів і одна велика позичка могла зруйнувати довіру до кредитоспроможності уряду. В цей момент, з президентом Клівлендом зустрівся найвідоміший інвестиційний банкір країни Дж. П. Морган, який запропонував президенту план за яким скарбниця мала продати облігації приватному синдикату Моргана, який заплатить за них золотом. За домовленістю, синдикат повинен був надати уряду 3,5 млн унцій золота в обмін на 30-річні облігації вартістю у 62 млн і 4% річних. Передбачалося, що синдикат мав компенсувати собі 3 преміальних на перепродажі облігацій. Завдяки діям Моргана було відновлено довіру до уряду, адже тоді інвестори не вірили у слово президента Клівленда. Морган ніколи не розкривав інформації про свій заробіток від цієї угоди, однак згідно з оцінками, з урахуванням витрат і виплат, супутніх та інших, зокрема затрат на маркетинг облігацій та на акції партнерів, ця сума становила від 250 тисяч до 16 млн доларів. Чистий прибуток був набагато менший, ніж одержані за фактичний порятунок долара гроші. Хоча, згідно з оцінками, це була не найуспішніша угода, в плані фінансів, угода, але Морганом керували почуття патріотизму та самозбереження, адже він заробляв на зростанні економіки США [41, с. 712-714]. Пізніше Морган врятував економіку США у 1907 році, після краху Нікербокерської трастової компанії, така здатність Моргана рятувати економіку країни голіруч викликала занепокоєння, що призвело до слідства в Конгресі у

1912 році, яке скоріш за все підкосило здоров'я Моргана, який помер у 1913 році.

Отже, банківська діяльність на ринку капіталу завжди пов'язана з ризиком, який банки можуть тільки мінімізувати. Випадок Дж. П. Моргана є історичним винятком, який не можливий в сучасну епоху, коли ринок капіталу є більш об'ємним та багаторівневим. Ці спостереження знадобляться Україні, адже після завершення російсько-української війни ризик діяльності банків на ринку капіталу буде супроводжуватись ризиком для банківської установи. Найгостріше це буде відчуватись у перші 10 років після завершення війни, адже буде існувати побоювання повторного нападу Росії та загальна нестабільність економіки України.

У підсумку, банківську діяльність можна підживити реформою державних регуляторів, використанням інновацій, які допоможуть полегшити передачу даних та покращити взаємодію банків з клієнтами, а також за допомогою закордонного досвіду, який демонструє, що варто застосовувати усі наявні методи, навіть якщо вони можуть вважатись не традиційними.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі досліджено сутність поняття банківська діяльність, ринок капіталу та банківська діяльність на ринку капіталу, проаналізовано правове поле банківської діяльності на ринку капіталу в Україні, описано та здійснено прогноз щодо портфеля цінних паперів банків, сформовано рекомендації щодо удосконалення державного регулювання банківської діяльності на ринках капіталу, здійснено аналіз закордонного досвіду щодо активізації банківської діяльності на ринку капіталу, вивчено роль інновацій у стимулюванні банківської діяльності на ринку капіталу. На основі дослідження зроблено наступні висновки:

1. Банківська діяльність - це дії банків, які спрямовані на залучення та розміщення на власних умовах та на власний ризик грошових коштів фізичних та юридичних осіб з метою реалізувати свої статутні функції посередника та заробітку.

2. Ринок капіталу – це одна зі складових фінансового ринку, учасники якого здійснюють емісійну, інвестиційну та посередницьку діяльність з фінансовими інструментами.

3. Банківська діяльність на ринку капіталу - це дії банків на ринку капіталу, які спрямовані на залучення грошових коштів фізичних та юридичних осіб, шляхом здійснення емісійної, інвестиційної та посередницької діяльності.

4. Діяльність ринку капіталу регулюється Законами України, постановами НБУ та НКЦПФР. Ці нормативно-правові документи встановлюють, що банки є кваліфікованими інвесторами, що банки мають право поєднувати свою професійну діяльність з діяльністю на ринку капіталу, що НБУ забезпечує проведення грошового розрахунку за цінні папери, угоди щодо яких було укладено на ринку капіталу. Закони України описують інструменти, якими банки користуються на ринку капіталу, такі як ощадний сертифікатний папір та депозитний сертифікатний папір та їх норми використання.

5. Емісійну діяльність банки здійснюють шляхом випуску таких цінних

паперів, як акції та облігації. Частіше банки здійснюють випуск акцій. Банки займаються емісією для того, щоб залучити додаткові ресурси для ведення своєї діяльності.

6. Банки володіють різноманітними цінними паперами та активами, які складають їхній інвестиційний портфель. У залежності від ситуації банки можуть збільшувати кількість якогось активу, водночас зменшуючи кількість іншого.

7. Банки здійснюють активну діяльність, як брокери, з метою отримати комісійну винагороду від своєї посередницької діяльності. Банки надають послуги юридичним та фізичним особам під час торгівлі державними та недержавними цінними паперами

8. Діяльність регуляторів банківської діяльності на ринках капіталу потребують реформування. Було запропоновано ліквідація НКЦПФР та передачу її повноважень до НБУ, пояснюється це правовою невизначеністю Комісії та її неефективною діяльністю. Також було запропоновано шляхи для покращення діяльності НБУ, в першу чергу це стосується покращення документування показників та інформації, на основі яких приймається рішення та налагодження постійної комунікації між НБУ та урядом.

9. Інноваційні технології є необхідністю для банків, які бажають бути успішними і залишатися на ринку, у іншому випадку їхні конкуренти скористаються перевагою, яку надають новітні технології й займуть їхні ніші. Банка варто звертати більше уваги на досягнення Fintech та можливостей, які вони надають.

10. Банківська діяльність завжди несе в собі ризики. Будь-який банк, який планує провадити свою діяльність на ринку капіталу, повинен уміти ідентифікувати передвісники ризикової ситуації та налагоджувати механізми з мінімізації негативних наслідків для нього. Це особливо актуально для України, адже найближче десятиліття будь-яка діяльність на ринку капіталу України буде супроводжуватись більшими ризиками, ніж в інших країнах Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 №2121-III (в редакції від 29.07.2023)
2. Латковська Т. А. Банківська діяльність як предмет регулювання різних галузей законодавства / Т. А. Латковська // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип. 49. – С. 338–344
3. Банківське право України: Навч. посіб. / А. М. Жуков, А. Ю. Іоффе, В. Л. Кротюк та ін.; За заг. ред. А. О. Селіванова — К.: Ін Юре, 2000. — 384 с.
4. Заверуха І. Б. Банківське право: Посіб. для студентів. — Л.: Астролябія, 2002. — 222 с.
5. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від від 12.07.2001 № 2664-III
6. Иванов В.В. Финансовый рынок:конспект лекций. – К.: МАУ П, 1999. – 112 с.
7. Буднік М.М., Сабіна Н.В. Фінансовий ринок. Конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей всіх форм навчання. – Харків: Ви д. ХНЕ У, 2006. – 152 с.
8. Маслова С.О., Опалов О.А. Фінансовий ринок: навч. посіб. Друге видання, виправлене. – К.: «Каравела», 2003. – 344 с.
9. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: навч. посіб. К.: «Каравела», 2007. 424 с.
10. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23.02.2006 № 3480-IV(в редакції від 29.07.2023)
11. Стефанишин В.В., Розвиток ринку Капіталу в контексті фінансової безпеки України, Львів, 2016 - 299 с.
12. Постанова правління НБУ №130 «Про затвердження Положення про порядок проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, укладеними на організованих ринках капіталу та поза організованими ринками капіталу, з дотриманням

принципу «поставка цінних паперів проти оплати»» від 24.05.2023

13. Рішення НКЦПФР #1425 «Щодо особливостей поєднання банком професійної діяльності на ринках капіталу під час дії воєнного стану» від 15.12.2022

14. Черкасова, С. (2023) «Регулювання діяльності банків на вітчизняному ринку цінних паперів», Економіка та суспільство, (52). doi: 10.32782/2524-0072/2023-52-93.

15. Халковська А. Теоретичні засади управління маркетингом емітента // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2008. - № 99-100. – С. 106-109.

16. Державний реєстр випуску цінних паперів. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/derzhavnyi-reiestr-vypuskiv-tsinnykh-paperiv/>

17. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.12.2000 №1560-ХІІ(в редакції від 10.10.2022)

18. Наглядова статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

19. Інноваційна парадигма розвитку економіки, фінансів, обліку та права: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 15 вересня 2021 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2021. с. 42-44

20. АТ КБ «Приватбанк». Операції з цінними паперами. URL: <https://privatbank.ua/investicionnyje-uslugi>

21. АТ «Ощадбанк». Торгівля цінними паперами. URL: <https://www.oschadbank.ua/poslugi-z-torgivli-cinnimi-paperami>

22. АТ «Укресімбанк». Брокерська діяльність. URL: <https://www.eximb.com/ua/business/pryvatnym-klientam/pryvatnym-klientam-operacii-z-cinnymu-paperamy/pryvatnym-klientam-brokerska-diyalnist/>

23. АТ «Таскомбанк». Інвестиційний банкінг. URL: <https://invest.tascombank.ua/broker>

24. АТ «ПУМБ». Здійснюйте операції з цінними паперами. URL: <https://www.pumb.ua/service/operations>

25. АБ «Укргазбанк». Брокерські операції. URL:
26. <https://www.ukrgasbank.com/securities/tariffs/broker/>
27. АТ «Укрсиббанк». Торгівля цінними паперами. URL:
<https://ukrsibbank.com/products/personal-bank-services/securities-trading/>
28. АТ «ОТП Банк». Стандартні тарифи. URL:
<https://www.otpbank.com.ua/big-corporate/tariff-packages/tariff/>
29. АТ АКБ «Банк Львів». Тарифи на обслуговування клієнтів. URL:
<https://www.banklviv.com/tariffs-for-private-persons>
30. АТ «Банк кредит Дніпро». Тарифи приватним клієнтам. URL:
<https://creditdnpr.com.ua/umovy-ta-pravyly/pryvatnym-kliiyentam/taryfy-pryvatnym-kliiyentam>
31. Андеррайтинг. Випуск цінних паперів. URL:
<https://www.eximb.com/ua/business/corporate/corporate-operacii-na-finansovyh-rynkah/corporate-operaciyi-z-cinnymu-paperamy/corporate-anderraytyng-vypusk-cinnyh-paperiv/>
32. Кошовий О. Маргінальна нацкомісія з цінних паперів, або як відлякати максимум інвесторів. URL: <https://zn.ua/ukr/reforms/marhinalna-natskomisija-z-tsinnikh-paperiv-abo-jak-vidljakati-maksimum-investoriv.html>
33. С. Шишков. Інструментарій публічного державного боргу в умовах воєнного стану в Україні: Здобутки, прорахунки, завдання. URL:
<https://razumkov.org.ua/images/2023/04/25/shyshkov.pdf>
34. Щодо зупинення дії ліцензії на провадження професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках у період дії воєнного стану. НКЦПФР №1056 від 04.08.2022. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1056863-22#Text>
35. Про встановлення порядку розкриття емітентами цінних паперів інформації щодо наявності зв'язків з іноземними державами зони ризику під час дії воєнного стану. НКЦПФР №181 від 21.02.2023. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0181863-23#Text>
36. Помилки НБУ та девільвація гривні. URL:

<https://investory.news/vitalij-shapran-pomilki-nbu-ta-devalvaciya-grivni/>

37. List of financial regulatory authorities by country. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_financial_regulatory_authorities_by_country

38. Revolutionizing Banking: Unbeatable Fintech solutions for banks. URL: <https://thecodest.co/blog/revolutionizing-banking-unbeatable-fintech-solutions-for-banks/>

39. Emmanuel Mamatzakis, Theodora Bermpei. What drives investment bank performance? the role of risk, liquidity and fees prior to and during the crisis. URL: https://irep.ntu.ac.uk/id/eprint/6614/1/PubSub2134_Bermpei.pdf

40. CFI Team. Major Risks for Banks. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/career-map/sell-side/risk-management/major-risks-for-banks/>

41. Laurențiu-Mihai Treapăt, Lucian Anghel. Managing the Market Risk in Banks. URL: https://www.researchgate.net/publication/309392186_Managing_the_Market_Risk_in_Banks

42. Брандс Г. Американський колос. – Темпора, 2017.- 760 с.